

The Serpent's Scream

חוקת תש"ע

1 ⁴ They journeyed from Mount Hor by way of the Sea of Reeds to go around the land of Edom, and the spirit of the people grew short on the way. ⁵ The people spoke against God and Moses: "Why did you bring us up from Egypt to die in this Wilderness, for there is no food and no

water, and our soul is disgusted with the insubstantial food?"

⁶ God sent the fiery serpents against the people and they bit the people. A large multitude of Israel died. ⁷ The people came to Moses and said, "We have sinned, for we have spoken against HASHEM and against you! Pray to HASHEM that He remove from us the serpent." Moses prayed for the people.

⁸ HASHEM said to Moses, "Make yourself a fiery [serpent] and place it on a pole, and it will be that anyone who was bitten will look at it and live." ⁹ Moses made a serpent of copper and placed it on the pole; so it was that if the serpent bit a man, he would stare at the copper serpent and live.

2 *Artswall - store chunash*
2 ² *For there is no food and no water. They clarified why they were so sure they would die in the Wilderness: because the place was too desolate to support agriculture. They were punished for grumbling needlessly, since water from the miraculous well followed them everywhere and they had manna to eat (Ralbag).*

6. *The fiery serpents*. The poison in their fangs made their victims feel as if they were burning. Snakes were the fitting agents of punishment. The primeval serpent had slandered God to Eve and was cursed forever (Genesis 3:1-15); it was punished by not enjoying the taste of its food. Now, it punished the ungrateful slanderers who defamed the food that had a multitude of flavors (Rashi).

7. They begged Moses to pray that God accept their repentance and remove the serpents. Once a natural force has been unleashed, special merit is needed to remove it or protect against it, even if the sin that caused it has been forgiven (Or HaChaim).

3 8. Even people who had been bitten were cured when they looked at Moses' copper serpent.

The Sages said (Rosh Hashanah 29a), "Does a serpent cause death or life? Rather, when they looked upward and subjected their hearts to their Father in Heaven they were healed, but if not, they died" (Rashi). God could have healed them without the serpent, but then they would have thought they were cured through natural means (B'chor Shor).

שלום

חוקת

נתיבות

קכ"ו

ו"ל הענין שגודל הפגם היה מה שלא קיבלו את רצון ה' והנהגת הבורא. כמו שטענו ואמרו למה העליטנו וגו' במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל. שלא היתה כאן טענת רעב ש' שאין להם מה לאכול ולשתות, שהרי היה להם את המן הקדוש לאכול ומי הבאר לשתות, ומה זה שאמרו כי אין לחם ואין מים. אלא שלא היו מרוצים מהנהגת הבורא, שאין זה בדיוק כפי רצונם, שנפשנו קצה בלחם הקלוקל. וזה היה הפגם שלהם, שהיו מחולקים

על הנהגת הבורא בבחי' לכך חלוק על המקום. והנהגת חז"ל אמרו ואבות דן איורו עשיר השמח בחלקו, התכלית היא שיהודי יהיה שמח בחלקו, חלק ה' עמו, שיהיה מרוצה ושמח בהנהגת הבורא איך שמתנהג עמו, שאו הוא עשיר ואדם מאושר, ומאידך החטא הגרוע ביותר הוא לכך חלוק על המקום, שהוא חפץ אחרת ממה שהועיד לו הבורא ית', ותמיד אינו מרוצה.

7 את רצון ה'. ונמצא שכל הנסיונות הללו הם בדרגה שוה כמו נסיון אור כשדים והעקדה, מה שידוע כי כל מה שהקב"ה עושה ומתנהג עמו הוא טוב, כי מדרך הטוב להיטיב, וכל הנהגת הבורא בכל אופן שמתנהג עם יהודי זהו הטוב ביותר עבורו, גם אם אינו מבין זאת. והיצה"ר הגדול והקשה ביותר הוא בענין זה, שיותר ממה שמפתה את האדם בקנאה תאוה וכבוד הריהו מתגבר על יהודי שיהיה בלתי מרוצה מהנהגת הבורא, אשר זהו הפגם הגדול ביותר. וזה היה גודל החטא בפרשה זו, שהיה לבם חלוק על המקום למרות שיש להם את כל צרכיהם.

4 *A Vort from Rav Pam - pg 187*
4 *s Klal Yisrael took a roundabout route in the desert to avoid coming close to the land of Edom, they became frustrated and fearful, and began complaining about the Heavenly manna. Hashem was angered and sent fiery serpents to punish them. As Rashi explains, when the primeval serpent caused Adam and Chavah to sin, it was cursed that everything it eats would have the bland taste of sand (see Yoma 75a). Thus, it was fitting that Hashem sent these snakes to punish the ungratefulness of the Jews, who complained about*

the wonderful manna which tasted like countless foods.

We live in America where there is an abundance of food and a serious lack of appreciation for this Heavenly blessing. Unfortunately, *denigration of foodstuffs*, is quite common. It is sad to see how much food goes to waste at *simchos* and even in our yeshivah and camp lunchrooms. A child takes a large portion of food and nibbles a bit here and a bit there. The rest is left on the tray, to be collected and thrown out by the kitchen staff. How ironic it is that this child is quite possibly a descendant of a concentration camp survivor whose very life in the dark days of the Holocaust often depended on finding a crust of hard bread or a few potato peels to eat.

5 Similarly, the *Shulchan Aruch* (171:5) criticizes those who throw kernels of wheat before a *chassan* at his Shabbos *aufruf* because the kernels will get trampled and become inedible. Today there is a common practice (called a *bavarten* in Yiddish) to throw *pekelach* (small bags) filled with raisins, nuts, candies, and other types of nosh at the *chassan*. Here, too, care must be taken not to use foods that will become inedible when the flying bags split open and their contents spill out on the floor of the shul. Eventually the food gets stepped on, leading to אכלין.

וכנגד זה היה העונש של וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, הנחש הוא מקור הרע של העולם. וענין הקללה שנתקלל כרכ' (ישעיה סה) נחש עפר לחמו היינו שמונו מצוי לפניו תמיד, וכמו שבי' זאת מרן אדמו"ר בב"א זי"ע בשם הגה"צ ר' משה מדינר זצ"ל, שאמר לו הקב"ה שאינו רוצה שיבקש ממנו מזון, בבח"ק קח לך את לחמך הוא העפר שיהיה מצוי לך בכל מקום שאתה הולך ולא תצטרך לבקש

כי איני רוצה לשמוע את קולך. והנה אחז"ל (תענית ת.נ.) לעתיד לבוא מתקבצות ובאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו, ארי דורס ואוכל זאב שורף ואוכל וכי', אתה מה הנאה יש לך, היינו שכל החיות דורסות וטורפות לצורך מאכלן ואילו הנחש נושך בני אדם והורגן בלא שום צורך והנאה. והיינו שהנחש הוא הרע הגרוע ביותר, שהרי יש לו תמיד מה לאכול ובכ"ז הוא מטיל ארס והורג בני אדם סתם ללא שום צורך, ובוה מתבטא הרע של הנחש, שאינו מכיר טובה ואינו מסתפק במה שניתן לו. ועונש זה נתן הקב"ה לישראל מדה כנגד מדה, שהנחש מזונו מצוי לפניו תמיד ובמקום להכיר טובה על כך הריהו משחית ומריע בהיותו הרע הגרוע ביותר, ודוגמת זה הוא החטא של ישראל שיש להם את המן לאכול והבאר לשתות ועם כל זה אינם מרוצים בהנהגתו ית' ושוענים כי אין לחם ואין מים. ובפרט זה חטאם חמור יותר מכל שאר החטאים של ישראל במדבר, שכאשר התלוננו על חסרון אוכל או מים אין זה דומיא דנחש, אבל כאן היה להם כל מחסורם ואעפ"כ לא היו מרוצים והיה לבם חלוק על המקום, שזהו הפגם הגדול ביותר מה שיהודי אינו מקבל את רצון ה' איך שמתנהג עמו, והוא בדומה לנחש שעפר לחמו והורג בני אדם אף שיש לו כל צרכו.

9 וזהו שאמר הקב"ה למשה שיעשה נחש הנחשת והיה כל הנשוח והביט אל נחש הנחשת וחי. כי בחטא זה אין אדם מכיר בחטאו, שלכאורה לא עשה מאומה ומה בכך שאיננו מרוצה. ע"כ היה צריך שיביט אל נחש הנחשת, שיתבונן ויכיר את גודל חומרת החטא בזה שאינו מרוצה בהנהגת הבורא שהוא כדוגמת הנחש, ורק כאשר הביט בכוונה והכיר בחטאו ושבר לבבו ושיעבדו לאביו שבשמים, אז נתקבלה תשובתו וחי, אבל ללא והביט אינו מכיר כלל שזה חטא.

10 ונסמכה פרשה זו למיתת אהרן, כי אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות, שמדה זו מביאה לאהבת ה', כמאמר צדיקים שאהבת ישראל היא סגולה לאהבת ה'. וכל ימי חיי אהרן שהיה בהם אהבת ישראל ואהבת ה' לא הגיעו לידי כך אלא היו מרוצים בהנהגת הבורא, דכאשר יש ליהודי

הרמח"ל כדעת תבונות (עמ' קפט) מסביר יסוד גדול בהנהגת הנבראים: "ואמנם כלל תיקון הבריאה חילק אותו הארון ב"ה בין כל הנשמות אשר עשה לעבדו, לפי מה שירע היות הגון לכל אחד מהן, לפי הענין שברא אותו, שהוא דבר נעלם מאוד מאוד, ולא הושג משום נביא וחזוה, כי כל זה נכלל בטעמי הגזרות שזכרנו שהם נעלמים מן הנבראים, ולא יודעו לנו אלא התולדות — (כגון: זה עשיר וזה עני, אבל אין אנו יודעים סיבת הדבר — מדוע דווקא זה חלקו בעשירות וזה חלקו בעניות) ונמצא שיש אדם שיגיע לו מצד שורש ענינו להיות מושפע בריכו השפעה... ויש אדם שיגיע לו מצד שורש ענינו להיות מושפע במיעוט השפעה... המצטרך להשלמת הבריאה, ואין כאן מצד מעשי בני אדם ההם, אלא מצד מה שמגיע להם, לפי מה שחילק הארון ב"ה תיקון הבריאה בין הנבראים, כי זה (=ריכו השפעה) תיקון לה, וזה (=מיעוט השפעה) תיקון לה, כל אחד לפי דרכו."

11 יהיה מרוצה מהנהגת הבורא, ויהא לבו ח"ו חלוק על המקום. ואמנם כמו דכתיב בתחילה ותקצר נפש העם בדרך, שזה לימוד זכות על ישראל, כפירש"י שקצרה נפשם בטורח הדרך, שכבר לא יכלו לסבול קושי הדרך, ומה נבעו תלונותם שלא היו מרוצים. אכן התורה מלמדת לנו שאפילו כאשר יש סיבה הגורמת שאינם מרוצים, בכ"ז גדול החטא מאד, כי תכלית רצון ה' הוא שיהודי יקבל את רצון ה' איך שהוא, ואפילו בעת ותקצר נפש העם בדרך לא יהיה לבך חלוק על המקום.

אהבת ה', כל מה שהקב"ה עושה עמו הוא הטוב ביותר בשבילו. אבל משמת אהרן וניטלה מהם אהבת ישראל ניטלה גם אהבת ה' ונפלו בחטא זה שלא היו מרוצים בהנהגת הבורא. 11a וזאת מלמדת לנו התורה הק' בפרשה זו, שיהודי יקבל את רצון ה', כדרך שמצינו באברהם אבינו שרוב הנסיונות היו להודיע כמה חבתו שקיבל את רצון ה' באהבה ובשמחה, אשר דבר זה יקר בעיני ה'. והיצה"ר מתגבר ביותר בענין זה שיהודי לא

12 In All Your Ways R. Yaakov Spector

The Baal Shem Tov taught that the Egyptian exile was primarily spiritual in nature. The Jewish People were deeply enslaved by the Egyptian consciousness, to the point that they could no longer recognize God's constant and loving renewal of creation.¹³ Egypt was the paradigm of Jewish exile that seeks to enslave the Jew's consciousness of the Divine in the grossness of the physical world.¹⁴ This lack of consciousness is the primary cause of exile; as the verse says, "My people are

exiled without awareness" (Isaiah 5:13), that is, without awareness of God.¹⁵ Thus, the redemption from Egypt occurred precisely through the opposite force: the revelation of God's Presence in the world.

The same holds true of each individual's personal exile, when our souls have been poisoned by the "venom" of the Serpent. We can fulfill the mitzvah of recalling the Exodus from Egypt every time we remember that it is in God's power to deliver us from our personal afflictions. When a person realizes that the Master of the World guides his every breath, word and movement, then all the barriers between him and his Creator are destroyed, and the false concepts are annulled in the light of revelation.¹⁶ This is the eternal exodus, "The signs and miracles God set in Egypt until today" (Jeremiah 32:20). Every day a person descends into darkness, confusion and despair. But the "tzaddik lives by his faith." He believes that everything he sees and hears is only from God, blessed be He, and every occurrence is actually providential. This faith imbues his life with Godliness. This is the exodus from Egypt of every single day.

שפתי חיים - ר' פאפא
ה' - ר' יצחק/ר' יצחק

1 הקב"ה ברא כל נברא בהתאם לתפקידו בבריאה, הבריאה מגיעה אל תכליתה בצירוף כל החלקים יחד, כל אחד בתפקידו האישי בבריאה משלים את חברו. הסיבה לתפקידו המיוחד של כל אחד בבריאה, טמונה בשורשי הבריאה ואינה ניתנת כלל להשגתנו, מפני שאינה נחוצה לדעת לצורך עבודת ה' שלנו. ואדרבה לו היינו יודעים את הסיבה, היה זה חיסרון בעבודת הבחירה שלנו. אולם זאת עלינו לדעת, כי תכלית הבריאה נבנית בצירוף כל החלקים, ובהתאם לתפקידו של כל אחד ניתנת לו המסגרת לעבודת ה' שלו. האדם הנוול חכם או טפש, עני או עשיר, צריך להשתמש בבריאה לפי נתונים אלו להשלמת חלקו בעבודת ה', כי זוהי תכלית הבריאה.

V. 5. Their discontent turned also directly against God, they did not doubt the authenticity of Moses's mission but they were dissatisfied with God's guidance.

* immediately admit they did have food but they missed food and drink in the ordinary human way. The effortless, though miraculous, provision of both had become humdrum to them...

V. 6. In the Kal means to send to put something in motion towards a goal. But in Piel predominantly has the meaning of letting something go, to leave it to its natural way...

V. 8. The serpents' bite had the sole purpose of letting the people see the dangers which dog a person's steps when he goes through the wilderness...

Shield of our salvation. We express the idea here that not only is HaKadosh Baruch Hu the basis of our existence, but also if it would not be for His constant protection at every stage of our lives, we could not survive in this world.

אמנם לפעמים יש גם סכנה בכך, שהאדם עלול להחליף את תפקידו. במקום לראות במזלו שזומן לו משמים את תפקידו, ובהתאם לכך לשעבד את רצונו, ירצה האדם להתאים את תפקידו לרצונו.

מתנת ויעבר מדרכי חיים

507 - פ' א"ב

המשל והוא כי תינוק כשהוא מורכב על כתפי אביו נעשה לבעל דמיון כאילו הוא בעצמו נהיה גדול והוא הנושא את עצמו וכל הנעימות שהוא מרגיש מעצמו הוא בא וכאילו אינו תלוי על שום עזר מבחוץ...

ואם נעמיק קצת יותר נמצא טוד עמוק בהנהגת ה' עמו בכל עת כי הרי יודעים דברי חז"ל (ברכות ה.) אם רואה אדם שיסורים באים עליו ימפפש במעשיו וכאן אנו למדים הדרך הראשון בפשטו המעשים...

ואם כנים אנו בהבנת הדברים עד כה נמשיך לשאול כאשר הקבי"ה עומד וצועק בקול גדול התפללו אלי האם ראוי לנו להשיבו שכן נתפלל אבל לא היום כי אם למחר!

ולפי זה לא קשה מידי למה לא המתין מדרכי עד אחרי הפסח לגזור תענית ולהתפלל להעבי את רוע הגזרה, כי אם יצאה הגזרה ביום י"ג בניסן ופחד

ועל נסך שבבל יום עמנו

יש לבאר, 'ועל נסך שבבל יום עמנו', השי"ת עושה עמנו נסים בכל יום ויום, וצריכים אנו להאמין בזה כאמונה שלימה, והוא מיסודי האמונה, וכשהאדם אינו מאמין באמונה זו הרירה בגדר אפיקורס, וכיון שהננו מכירים בזה שקב"ה עושה עמנו נסים בכל יום, כמה מוטלת עלינו החובה להוסיף בכל יום בעבודת ה'.

והרינו קרבים מכאן לעומק הפרשה שלפנינו. הקב"ה זימן לדור דעה כלי מופלא של קריבה והתקרבות. המזונות שפעו להם להדיא משמיא. ועם זאת היו מותנים בחיזור וליקוט יומימיים. וגם אופיו וטרדתו של המלקט, היו מותנים בגלוי במעמדו הרוחני. ואפילו טעמו של הלחם הזה, היה תלוי ועומד בסגולות הטועם. שאם היה בעל דרגא, היה מוצאו עם שחר על סף ביתו, וטועם בו טעם עידון של עינוג שאין שום מאכל ערב יכול לספק.

מצב סגולי זה, חייב את ישראל בני הדור מדי יום, והכריחם להיות תולים עיניהם בקב"ה ללא סייג וחשך. ואלה מביניהם שזכו, אכן נדבקו מתוך כך ללא שיוך בקל המפרנס, ונעשה לבם כלי קיבול נפרץ לדברי תורה. אבל שאר בני הדור קצרה רוחם: "ותקצר נפש העם בדרך" (במדבר כא, ז) - הנפשיות שלהם נתקצרה. סער רוח החיים שבהם נחלש ועיפן. וכאשר נחות הרוח ונשמה מצטמקים, פסה היכולת לסבול ולעכל דיבוק יומימי מתמיד זה בשכינה. התביעה המתמדת להיות קשורים-כרוכים בקל מוציאם, היתה להם מעתה לזרא. הם ביקשו מעט חיים ארציים פשוטים, שאינם כרוכים במתח מתמיד של עבודה וכפיפות לבורא. ואפילו בני הערב רב שבהם ידעו להצביע על מקור חולשתם: המן! התזונה השמימית הזו, תובעת מיצוי כחות של עבודה, שאינם עמהם!

או אז נפרץ הפתח לבקש עלילות: "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל".

30 ונחש זה שנשתלח להכישם ולחבוט בהם, שב ועוררם והאיר את עיניהם. הנחש אינו חסר חיים ארציים מגושמים. אדרבא, מזונותיו מזומנים לו כל שעה ובכל מקום. אבל מציאותו השפלה, כל כולה מביעה מיאוס. ההליכה על גחון בצימוד מקובע למזונו העפרורי המגושם, הינה הביטוי המובהק לריחוק המופלג שנתרחק. למאיסה שמאסה בו שכינה. המיפגש עם ארירות הנחש, שבה ופקחה את עיניהם של ישראל, עד שהתעוררו להכריז: "יהיו מזונותי מוררים כזית, ומסורים בידך!" ומכאן גופא נפתח להם פתח של תקנה ושל תשובה.

וסופה של פקחת עיניים זו, אכן הובילתם לחזור לתלות עיניהם בקל הזו לבדו:

"עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוח וראה אותו וחי" (במדבר כא, ח) - וכי נחש סמית או מחייה? אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשטבדים את לבם לאביהם שבשמים, היו מתרפאים כו". (מסנה ר"ה כט, א)

31 *אין להתבייש מלבקש על צרכים גשמיים, ובוודאי לא על דבר מצוה ועל דברים הכרחיים.*

אלא הפירוש הוא דהנה תכלית כלל ישראל היתה להכנס לארץ ישראל ולחיות בה בשלום ובשלחה בהשקט ובכבטה, איש תחת גפנו ואיש תחת

תאנתו, וההכנה לזאת היתה בהיותם במדבר ועל דרך מה שכתב רבינו הנשר הגדול הרמב"ם בהלכות יסודי התורה. (פ"ב ה"ב):

"היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם כמעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אורח ומשבח ומפאר ומתאהה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד 'צמאה נפשי אלהים לאל חי', וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד 'כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו'".

ובחפץ הקב"ה להוליך את ישראל ב'הדרך' לאהבתו ויראתו הרבה להם את 'מעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים' בעת היותם במדבר, הוריד להם לחם מן השמים אל תוך מקום נחש שרף ועקרב והקיפם בענני כבוד והיה הענן הולך לפניהם יומם ועמוד האש לילה, והיו מסובכים בכל צד בניסים וכנפלאות עד אין חקר, וכל זה כדי שיתבוננו בזה בני ישראל ויגיעו למדרגות הרמות כאהבת ויראת ה' כהכנה לשכתם בארץ ישראל.

שונה הוא הנחש הקדמוני שהוא מקור הטומאה והסט"א שקללתו הוא שאין לו עוד שייכות עם השי"ת, ולכן נתן לו השי"ת כל מחסורו ושייחיה מאכלו עפר שהוא דבר אשר יש לו במצאא תמיד בכל עת ובכל שעה, וכל זאת כדי שלא יהיה לנחש עוד שום התקשרות עם השי"ת לבקש ממנו את רצונו.

ויש להוסיף ולפרש שהיה בעונש זה בבחינת מה שאמרו במסכת סנהדרין (דף ז א) שכל מידותי של הקב"ה הם מידה כנגד מידה, ואף כאן היה עונשו באופן זה שהרי הנחש היה יציר כפיו של הקב"ה, ואילו מאידך גיסא אמרו במדרש (בראשית יט, א) שהנחש אפיקורס היה ולא האמין בהקב"ה. בהתאם לכך סילקו הקב"ה מעמו ונתן לו כל מחסורו אשר יחסר לו וכל זאת כדי שאכן לא יהיה לו שום קשר עמו.

מעתה ניתנה ראש ונשוכה לענין נחש הנחושת ונבאר מה טעם הוצרכו לכוא לכך. הלא כל הטעם שנתן הקב"ה לישראל את המן היה כדי לרוממם במדרגות האהבה והיראה ולקשרם בקשר עליון עם הקב"ה ככך שהם מקבלים את מזונם מעימו דבר יום ביומו והם תלויים בו ושמים בו מבטחם.

אולם המה התלוננו על המן ולא הבינו והשכילו ככל זה, הרי שאין להם לקחת מוסר אלא מכך שישמו על הנס כצורת נחש ובעת שיביטו בו יזכרו בתוכחת המוסר שיש ללמוד מהנחש הקדמוני שניתן לו כל מחסורו כדי שיהא מסולק מעם הקב"ה, ובוזה יכירו טובתו של הקב"ה שנתן להם את היכולת להיות מקושרים אליו מדי יום ביומו.

נמצא שנחש הנחושת בהזכירו בצורתו את הנחש הקדמוני היה מסייע ביד ישראל להסתכל כלפי מעלה ולשעבד את לבם לאביהם שבשמים.

ילקוט לקח טוב *אין להתבייש מלבקש על צרכים גשמיים, ובוודאי לא על דבר מצוה ועל דברים הכרחיים.*

3) כיצד מגיעים לאמונה חושית? - "כל דבר שהנך זקוק לו, בקש אותו מהקב"ה. אם דרושות לך נעליים חדשות עמוד בפנית החדר ותאמר: רבוננו של עולם ראה נא את נעלי עקרונות והמצא נא לי כסף כדי לקנות נעליים חדשות. וכך בכל דבר. על ידי זה תרגיל את עצמך להכיר ולהרגיש שהוא יתברך הנותן את הכל. כך רוכשים אמונה חושית!" סיים ה"חזון איש".

שמעתי מהגר"צ גרינהויז שליט"א שהוסיף על הדברים הנ"ל, ואמר: בספרי ה"חפץ חיים" מובא במקומות רבים שאדם צריך לבקש מה' לאו דווקא בשעת התפילה, אלא בכל

ע"ת ובכל שפה. הוא גם מחדש שצריך לכוון שגם תפילה זו - כמו התפילות שתקנו חז"ל - צריך שתעבור דרך בית המקדש, ירושלים וקדש הקדשים.

4) המקור לדברי ה"חזון איש" הוא בברכות (דף סג.) שם אומרת הגמרא: "דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה - "בכל דרכיך דעהו והוא ישר ארחותיך". רבינו יונה בפירושו על משלי (פרק ג, פסוק ו) מאריך בביאור פסוק זה ואומר, בכל דרכיך דעהו - בכל מה שאתה הולך לעשות ורוצה להשיג, דעהו, פנה אליו וממילא הוא ישר ארחותיך. הוא יצליח דרכך. בין דבר גדול ובין קטן - בכל דרכיך.

היצר הרע מפתה את האדם ואומר לו שבעניינים העומדים ברומנו של עולם אמנם צריכים את הקב"ה, אך לדבר פשוט אין זה יאה להטריח אותו יתברך. בא רבינו יונה ומלמדנו: בכל דרכיך - גם בדברים הקטנים. אם אין מאמינים בזה, הרי זו כפירה. על אף שהדבר בעצמותו קטן הוא, מכל מקום השכר על הבטחון בה' בענינו, גדול עד למאד. הגמרא אומרת: "אמד רב פפא: גנבא אפומא דמתרתא רחמנא קרי" (ברכות שם) ומובא בפירוש רבינו יונה על משלי שם.

5) כיצד אפשר להבין דבר זה? אלא, אמנם יצרו התגבר עליו ועובר על איסור גניבה, אך זו רק עבירה פרטית. הקשר שלו עם הקב"ה עדיין לא ניתק, וודאי עדיף שיפסיק לגנוב. אך כל זמן שעושה זאת, טוב שלכל הפחות הוא מבין שכל מה שעושה הוא בעזרת ה' ולא בלעדיו, חלילה. מתוך כך עשוי הקשר שלו עם ה' להתחזק, ומתוך בקשה לדברים רעים וקבלתם על ידי תפילתו יתבייש מהקב"ה ויתחיל לבקש ממנו דברים המותרים. כי אם נותן אפילו רע, כל שכן שיתן דברים טובים ועל ידי כך ישוב מדרכו הרעה.

6) כללו של דבר: אין להתבייש מלבקש על צרכים גשמיים, ובוודאי לא על דבר מצוה ועל דברים הכרחיים. אמנם בתחילה תהיה הבקשה חיצונית, אך במשך הזמן כשיראה האדם שמשאלותיו מתמלאות הוא יתעלה ויתקרב על ידי כך, וכמו שכתב שם רבינו יונה להדיא: "ועל ידי ההרגל הזה תקבל הנפש המתאוות אל הבטחון". הפניה אל ה' נמצאת בעומק טבע האדם. ראיה לכך היא תפילתם של כופרים כאשר הם או אחד מקרוביהם נמצאים בצרה גדולה.

החוויה של תחושת התלות בקב"ה הפוקדת את הכופר כאשר הוא מזדעזע מכך המצוקה שהוא שרוי בה, יכולה לפקוד כל מאמין בכל עת ובכל שעה. זאת אם רק ישיכל לשנן לעצמו תדיר: "אשיג או לא אשיג, אצליח או אכשל חס ושלום - הכל תלוי ברצונו יתברך. ומכיוון שרצוני להצליח אני פונה אליו". בכך ילך הקשר שלו עם הקב"ה ויתחזק, ועל ידי כך ייריש בעצמו אמונה חושית.

King David was a mighty warrior, superbly trained to do battle with adversaries and triumph over difficulties which threatened him throughout his turbulent life. However, unlike other warriors who concentrate on wielding their swords and their steeds, David focused on intensifying his faith in the Almighty: *Some with chariots and some with horses, but we - in the Name of HASHEM, our God - call out (Psalms 20:8).*

David was not intimidated by the obstacles that faced him, viewing them instead as opportunities for spiritual growth. For all of life's myriad problems, David had but one standard solution - faith in God, Who manages all situations, and who gladly showers us with His beneficence when we call upon Him sincerely: *רבים מקאובים לךשע: Many are the agonies of the wicked, but [for] he who trusts in HASHEM, kindness surrounds him (Psalms 32:10).*

Chazon Ish in his work *Emunah U'Vitachon* (2;1) takes great pains to correct the common misconception that *בטחון, trust, means the belief that God will fulfill all the wishes of those who believe in Him. On the contrary, trust does not imply that God is held hostage to the wishes of the pious. Trust is the firm conviction that every aspect of life is controlled exclusively by God Himself and that all events take only the course He ordains. There is no guarantee at any point that the wishes of God and the wishes of man will coincide.*

However, the Chazon Ish concludes (*ibid.* 27) that one who sincerely places all of their trust in God will be rewarded with a special kindness - that God's desire will be to fulfill his wish: "A holy spirit will suffuse the hearts of the faithful with a mighty surge of confidence, assuring them that indeed God will save!"

39

וכן היה אומר הגר"י לוינשטיין זצ"ל:

העולם בנוי ומצויר באופן כל כך מטעה עד כדי כך שיכול אדם לחיות בעולם 70-80 שנה מבלי להכיר ולרדת את ה', ולמות כך - בער כמו בשעה שנוגד שלא היה יודע כלום מהרבונו של עולם, עד כדי כך העולם יכול להטעות את הרוצה לטעות, וזאת על אף כל פשטות האמונה למי שכן רוצה להאמין ולראות האמת, והוא פלא!

ובכן התפילה וה- 100 ברכות שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה הוא לעורר ולהזכיר לעצמנו בכל יום וכל הזדמנות את הבלעדיות של הבורא, וכי הנו

הכל יכול ואין עוד מלבדו כלל בכל פרט ממש: בלבישת בגדינו, כובענו, חגורתנו, מנעלינו, הליכת פסיעותינו, קימתנו, זקיפתנו, פתיחת עינינו וכיוצא. כי אלמלי כן נבקל נבא להסח הדעת ונשכח את בוראנו ונפול לכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל.

ובכן התכלית היא הידיעה שאין עוד מלבדו, לשעבר עצמנו לידיעה זו כעבד לאדונו המשועבד לו אחר שאין לו משלו כלום, והתפילה היא האמצעי להגיע לתכלית זו.

הרמב"ן בסוף פרשת "בא" כותב: ותכלית כל המצוות כדי שנאמין כאלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, וכן הגר"א במשלי כותב שתכלית כל התורה והמצוות כדי שישירו ישראל בטחונם בה.

הרי שהתכלית היא לבטוח בה.

ד- ביאור מצות הבטחון

40

ובטחון בה' מבאר החזו"א ועוד, שאין הכוונה לבטוח בה' שיהא את אשר ירצה ויחפוץ האדם, דהיינו אינו נכון לבטוח בה' לחשוב, בוטח אני בה' שיעשה לי חפצי זה דוקא... בזמן זה דוקא... ובטוח אני בה' שכן דוקא עתיד להיות... זה אינו בטחון, וכי נביאים אנו לדעת מה יהא עמנו, יי"ש בספרו אמונה ובטחון.

יואמר ה' אל משה עשה לך שרף ושיים אותו על נס, והיה כל הנשוך וראה אותו וחי.

הנה יש להבין מהו ענין זה של "עשה לך שרף ושיים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו חי", וכי התורה עוסקת בסגולות, ואם אכן זו סגולה מה עם פתרון שורש החטא, וכי בסגולות יכופר עוון, ואם אכן התורה דורשת גם תשובה מלבד ענין זה של נחש הנחשת, וכי בשביל לעשות תשובה נצרך לעשות גם נחש מנחשת ולהרימו על נס, תשובה הלא מועילה בכל אופן.

ועוד יש לעיין, רבמשה בר"ה סוף פ"ג מובא: וכי נחש ממת או נחש מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את ליבן לאביהם שבשמים - היו מתרפאים, ואם לאו - היו נמוקים. מה ענין כאן של משעבדין לבן, והלא היה כאן חטא, ולחטא נצרך תשובה, והיה לו לומר: בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ועושין תשובה, או מכיון שנצרך כאן תפילה להסיר המכה, היה לו לומר: מסתכלין כלפי מעלה ומתפללין.

ועוד מה ענין לעשות נחש מנחשת כדי לעוררם ולשעבד לבם, דמילא כשידיו של משה למעלה היו ישראל מתעוררים לראותם את משה עסוק בתפילה והדבר מעורר, אולם מה יש להתעורר מהסתכלות כלפי הנחש מנחשת, והלא אדרבא וכי לא היה עדיף לעשות שם "הויה" מנחשת ולהרימו על נס, ובכך ביותר יזכרו לשעבד לבם לאביהם שבשמים.

36

הגמרא (ברכות לו ע"א) מספרת על רבי חנינא בן דוסא שנשכו ערוו, ונודמן לו מעין מים, שסגולת הנשך מהערוו היא שמי שקדם למים ניצל או הנחש או הנשור, ובכך שנודמן לו מים לרבי חנינא בן דוסא ירד ראשון למים ובכך מת הנחש. נטלו והביאו לבית המדרש והראם שאין הנחש ממת אלא החטא ממת.

ויש לעיין במעשה זה, מדוע אין בזה משום יוהרא, והלא בכך אומר להם רבי חנינא בן דוסא, ראו שהנכם בעלי חטא, ואילו אני - אין בי חטא, ולכן ככם היה הנחש נושך, ואילו אותי לא, להיות שאתם בעלי עבירה ואני נקי מכל חטא... הלא אין זה מדרך הצדיקים לנהוג כך בתוכחתם, שכן אפילו גבי הלל הזקן שהיה ענו מכל האדם וכשהוכיח את הצבור שלא שמשו את שמעיה ואבטליון כמוהו, נענש כמוכא בחז"ל, הרי שאין להוכיח צבור באופן שיפגעו.

37

ועל מנת ליישב התמיהות שהבאנו בתחילת המאמר יש לנו להקדים עוד כמה הקדמות.

ראשית את דברי החזו"א בספרו "אמונה ובטחון", דהאמונה היא הלכה, והבטחון הלכה למעשה.

דהיינו המאמין ללא שיהא בוטח, דומה הוא ללומד הלכות שבת ויודעם אולם עדיין אינו מיישם, הבטחון הוא יישום האמונה, אדם המאמין - יודע כללי האמונה, אולם העיקר הוא שכשנפגש ומתעמת עם נסיון של כעס עגמת נפש יסורים וכיוצא, צריך ליישם אמונתו, ולבטוח בה' שעושה עמו הטוב ביותר, ובסיבת חטאו באו עליו היסורים הללו, ובכך שמלבד שיודע ידיעה זו - מיישמה ומשיבה אל לבו ומסיר זעמו וזעפו מה' ומצדיק דינו, בזה עוד מביא את אמונתו למעשה.

ועוד יש לנו להקדים דברי הסבא מקלם, שהיה אומר שתכלית התפילה היא לחזק את הבטחון בה' ולהתחזק באמונת אין עוד מלבדו, לפי שהעולם שלנו הוא האוייב הגדול ביותר שיש על האמונה, עולמנו סובב סביב סיבה ומסובב, כל סיבה יוצאת על ידי מסובב שסובב אותה, אדם עובד יש לו פרנסה, ואם אינו עובד הינו מחוסר פרנסה, אדם חולה הולך לרופא ומתפרא, וכן עולמנו נהוג הרבה על ידי שיטת "כל דאליים גבר", מי שחצוף יותר אליים יותר - מצליח, וזה העדין והענו נדחף לקרן זוית, וכן יתר כל מהלכי הטבע, אדם אוכל - שבע, אינו אוכל - רעב, וכיוצא כל מהלך תפקוד גוף האדם בנוי על מערכות טבעיים, לשם הנסיון, היאך יתיחס האדם לכוחות הטבעיים האם יראה בהם כעיקר או כטפל, או ככלום ממש.

והנה לך בענין זה ממש לשון הרב שומר אמונים (מאמר השגחה פרטית ק"ד) בשם הבעש"ט זיע"א (מובא בספר תולדות אדם ד"ה "ויגש" חיים ושלוש (שלח):

ועוד כתבו בשם הבעש"ט ז"ל, שאם האדם חס וחלילה באיזה צרה שלא תבוא ח"ו, אז הסגולה שלא יתפלל כלום על צרותיו בעת ההיא, רק יחזק לבבו לה' מאד בבטחון באלוקיו ואו ישראל נושע בה'.

וכתב שם הרב "שומר אמונים":

* ואני השפל הכותב גם ברד"י בחנתי זאת כמה פעמים, והיה לפלא זה העצה מהבעש"ט ז"ע, והוא ענין הפלא ופלא למי שיזכרו ה' שיתחזק בעת כזאת בבטחון.

46

ח. נחש הנחושת הורה שארס נחש הינה גולם כמטיל נחושת ואין עוד מלבדו, ובוזה ניצלו

ומעתה נבוא בס"ד ליישב כל התמיהות שבתחילת המאמר.

* דבאמת זו סגולה, להביט אל נחש הנחושת, והיה כל הנשך וראה אותו וחי, כאן נתכוון הבורא לומר למשה עשה לך שרף ושים אותו על נס, והנה לקח משה נחושת ועשה ממנה נחש, ובא בזה לומר לעם ישראל, ראו, מה כוחו של נחש הנחושת, וכי יש בכוחו לנשך, בוודאי לא, שהרי אינו אלא נחש מנחושת. כן תדעו שכל נחש הנושך מצד כוחו אינו אלא נחש מנחושת שאין לו שום כח מצד עצמו להזיק כלל, וכל כוחו להזיק הוא מחמת שמשלחו הבורא. ואינו אלא שליח לבצע גזירת אדוננו, שמשלחו לסיבת חטא האדם.

ובכאן בא משה בציווי ה' לעשות דוקא נחש, להורות שאלו הנחשים השרפים שנושכים בכח אינם אלא נחשים מנחושת שאין בהם כח כלל, וכל כחם הוא מפני יוצרם המשלחם ומכוונם להזיק ולנשך.

ובידיעה זו עצמה תהא רפואתם של ישראל, וכמו שהארכנו לעיל. סגולה גדולה ונפלאה לבטל כל הכוחות והדינין, וכדוגמת רבי חנינא בן דוסא שלא שלט בו ארסו של ערוד, וכן הוא בכל אדם באם יתעצם לדעת שאין הערוד ממית אלא החטא ממית ובוזה יבטל בדעתו מליחס שום כח לנחש כן יספיק ה' בידו ששום כח לא ישלוט בו.

ואם כן העולה לנו שאכן ענין הנחש העומד על הנס שכל הנשך וראה וחי זו על ידי סגולה, וכמבואר בנפש החיים, שזו סגולה גדולה ונפלאה לבטל כל הכוחות באם כמו כן מבטלים האדם בדעתו, והוא מדה כנגד מדה, והוא אשר זוכה זה הרואה הנחש הנחושת ומתכוון שבצעם אין שום כח לשום נחש לנשך ואינו אלא כגולם העשוי מנחושת, וכל כוחו הוא מהבורא, כן יבטל ה' כח ארסו של נחש מזה הנשך שלא ישלוט בו.

47

ובזה יתיישב היטב מה שהקשינו לעיל היאך הוכיח רבי חנינא את הציבור באופן הנראה כיוהרא?

והתשובה, חלילה, לא נתכוון רבי חנינא בן דוסא באומרו ראו שאין הערוד ממית אלא החטא ממית לומר להם ראו שאתם חוטאים ולכן נשך בהם הערוד ואני לא חוטא, חלילה, לא זו היתה כוונתו, אלא לומר להם, ההבדל ביני לביניכם, שאני מאמין גדול שאין החטא ממית אלא הנחש, ואצלי ברור שאין שום מקריות בעולם ולכן שום כח לא שולט בי כמשפט הסגולה הגדולה למי שמבטל כל הכוחות שבעולם, ואילו אתם היראים מן הנחש שאינם חזקים באמונה זו - אין לכם הצלה מסגולה זו, כך שבא לומר להם, אף יתכן שגם אני חוטא אולם אני מאמין גדול שאין שום כוחות בעולם, וברור לי שאין הנחש ממית אלא החטא בלבד, ובעצם אמונה זו כבר בטלתי כל הכוחות שבעולם ומסגולה גדולה זו אני ניצל.

ואם תאמר ועדיין יש פה יוהרא לומר שאני מאמין גדול יותר מכם? כבר לימדנו הרב "לב אליהו" זצ"ל, שבאמונה ליכא גאווה לומר מאמין גדול אני, בוטח גדול אני, וכנאמר בפסוק: אל יתהלל החכם בחכמתו... בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, וכשהוא לשם שמים כדי שילמדו ממנו אדרבא יש לו לאדם להכריז: מאמין אני!

* אלא הבטחון האמיתי פירושו, לבטוח בה' ולסמוך עליו שהנהגתו שנוהג עמנו כאשר יחפוץ הוא - היא הטובה ביותר עבורנו, כי רק הוא יודע מה באמת טוב ביותר עבורנו. ולשעבד לבנו לרצונו, ולהסיר כל רצון עצמי שלנו ולבטל רצונו מפני רצונו על סמך היותנו בוטחים בו שהוא ורק הוא עושה את הטוב ביותר עבורנו.

42

ה. עצם הידיעה שאין עוד מלבדו - היא סגולה לבטל

הדינים

* ועוד יש להקדים שידיעה זו גופא, שאין עוד מלבדו, וכי הוא לבדו הפועל ועושה לכל המעשים, ואין שום כח בעולם מלבדו, הוא סגולה גדולה ונפלאה לבטל כל גזירות קשות ורעות, היינו אפילו ללא תפילה

ותשובה, כי ימתינו לו מן השמים ויאריכו לו הזמן לתפילה ולתשובה שיעשה, אולם הגזירה תבטל, כי זה כחו של בטחון - עצם הידיעה בזה שאין שום כח מבלעדו כבר יש בו כדי לבטל כל כוחות שבעולם שלא ישלטו באדם כלל.

והוא המבואר ב"נפש החיים" (שער ג' פ"ב) הסגולה גדולה ונפלאה המפורסמת שהביא רבנו חיים מוולוז'ין והנה לך דבריו:

ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחרותו הפשוט ית"ש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם. ומשעבד ומדבק מורה מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה. כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל.

43

* והוא כמבואר, מדה כנגד מדה, דהיינו כנגד זה שהאדם מצליח לבטל בדעתו מלידת שום כח בעולם לשום כח שיהיה אשר יהיה, אם זה מבעל בחירה או שלא מבעל בחירה, אם זה של כישוף או חיה רעה וכיוצא. וקובע בלבו אין שום כח בעולם מבלעדי ה' וכמו רבי חנינא בן דוסא שביטל כח הארס המפעפע מלראות בו כממית, אין הארס ממית אלא החטא! וכן ביטל כח הכישוף מכח אמונת אין עוד מלבדו, אזי מדה כנגד מדה - לא שלטו בו.

כי כנגד זה שמבטל האדם בדעתו את כחם, ואינו מאמין בשום כח מבלעדי ה' כן מבטל הקב"ה מעליו כל כח שיהיה שלא יוכל לשלוט בו, כי כן נהג גם זה האדם לבטל כל כוחות שבעולם מליחס להם שום כח מבלעדי ה'.

וסגולה זו פועלת ללא קשר לתשובה או לתפילה, שכן נאמר בילקוט שמעוני על הפסוק בתהילים (תהלים לז, י): "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו", וקאמר בילקוט, דהבוטח בה' חסד יסובבנו הולך על תחילת הפסוק - רבים מכאובים לרשע. וגם זה הרשע באם יבטח בה' חסד יסובבנו.

44 ו. סגולת "אין עוד מלבדו" מתבארת בהרמב"ם

וכן מבוארים הדברים ברמב"ם בתחילת הלכות "תענית" וזה לשונו:

מצות עשה מן התורה לעוק ולחרע בחצרות על כל צרה שבאה על הצבור... ודבר זה מדרכי התשובה, שבזמן שיבא צרה ויעקו עליה וירעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם, ככתוב: "עונותיכם הטו אלה". וה שגורם להסיר הצר מעליהם. ע"כ.

הרי שכתב שבעצם זה שידעו שהפורענות באה אליהם מסיבת חטאם, בכך תבטל הגזירה מהם, ולא הזכיר ענין של תשובה שהוא חרטה ויודוי וכו'. כי בעצם זה שמכיר החוטא שהפורענות אינה מקרית, ורק כח ה' בדבר, וכי אין עוד מלבדו, והוא מסיבת חטאו, ומבטל בלבו שום כח מקריות, בכך תבטל הגזירה ממנו, ויאריכו עמו אף להמתין לו לשוב מבלי עונש הגזירה.

ובאמת הרמב"ם כמו כן אויל לשיטתו בסוף ספרו מורה נבוכים (ח"ג פ"ג), ששם מבאר הוא שכל אימת שהאדם דבוק במחשבת אין עוד מלבדו, לא יוכל לפגוע בו שום נזק ופגע, ולחיבת קדושת ונחיצות הדברים נביא לך לשונו:

ר' גרשון - ר"ב

כאן הושפעה לנו בעין יפה, הנקודה שהארנו. לכאורה, בשעה שעם ישראל היה נתון-שרוי במהלך ניסי על-טבעי של ירידת מן מן השמים, היה ניתן להעצים את תוקפו של נס, על ידי השפעתו בדרך מרוכזת ובטוחה יותר. למה היה לו לקב"ה להטריח את ישראל מתלמודם מפי שני הרועים, על מנת לחזר מידי יום אחר פרנסת המן? והדאגה החפונה בלב על כלכלת יום המחר, אף היא טרדה ללא ספק את מנוחתם ועירפלה את דעתם, ובודאי הפריעה את שלוות הנפש הנדרשת לתלמודה של תורה.

אלא שדוקא בשעת ההארה הניסית הזו, מתגלה לנו המהלך האלוקי הקבוע בעולמו במלואו. גם בתוככי התהליך הפלאי, יצר הקב"ה מצב של חסר וחרדה, כדי לעבות באמצעותו את הקשר הפנימי שבין ישראל לאביהם שבשמים. ואדרבא! אלמלא דאגה טורדנית קשה זו לפרנסת יום מחר, לא היה ליבם כשר לקבל תורה כראוי. שרק פתיל הקשר לקב"ה המתחדש ומתחזק מדי יום, קשר של בקשה מלפניו יתברך על פרנסת היום, והודאה חוזרת לו ית' עליה, הוא שעשה ועיצב את לבם להיות כלי קיבול כשר לדברי תורה.

דור המדבר שהתפרנס ישירות משמיא, נדרש איפוא למידת בטחון גוברת. בנוהג שבעולם, המזוה של אדם מלא מצרכים כדי סיפוק פרנסה של כמה וכמה ימים. ואם עשיר הוא, הוא מבטיח את עצמו בדרכים מגוונות מרובות נוספות. והקשה שבקלות היא, זה האוכל פת פלטר, שמוזנו תלוי ועומד כל יום ביכלתו ונחמותיו של הנחתום שממול. אבל ישראל השרויים במדבר, היו מנותקים מכל מקור של כלכלה, לבד מזה שזומן להם מידו יתברך מדי בוקר. אי אפשר היה לצבור ולהניח מן המן למחרת אפילו משהו. מדי ערב היה איפוא המזוה מתרוקן עד תום. ואף המזוה של חברו כמותו. לא היה איפוא ביד איש ישראל לתלות עצמו בשום מקור גשמי, לבד מן הבטחון בו ית' שלא יקפה את פרנסת יום המחרת חלילה.

27

והיפוכה של הרגשה נוקבת זו, נתחדדה היטב בקללת הנחש:

יִשְׂרָאֵל תֹּאכַל כָּל יַיִם חַיִּיךָ (בראשית ג'ד) - תניא, אמר ר' יוסי, בוא וראה, שלא כמידת הקבי"ה, מידת בשר ודם. בשר ודם מקניט את חברו - יורד עמו לחייו. אבל הקב"ה, אינו כן. קילל את הנחש, שולה לגג - מזונותיו עמו; יורד למסה - מזונותיו עמו. (שם ט"ז א.)

ונמצא אם כן, שמוזונותיו של נחש מצויים מזומנים עמו בשופי ושפע תדירים יותר מכל בעלי החיים כולם. אין לך אם כן בריה שבעה מאושרת הימנו. והיכן איפוא גנוזה כאן מארז הקללה?

וביארנו חכמי המחשבה, שאדרבא, הוא עצמה ותוקפה של קללה. "הכפירים שואגים לטרף לבקש מקל אכלם" (תהלים ק"א). אבל הנחש המצוי במצב מתמיד של "מזונותיו עמו", מתנתק

28

ובכך גופה נחלקה קללת הנחש משאר כל קללות. ריחוקו של הנחש, הינו ריחוקו של מאיסה: טול מזונותך וכלך לך! זהו עומק הקללה היותר אפשרי! הרחקה שלית לה סבר, ואף אחריה תקוות קירבה מחודשת.

ומסר מוצפן זה היה חפון עם היונה:

יִתְּבוּא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֶעֱרֹב עִרְבֵי וְהָנָה עֵלָה זֵית טָרֵף בְּפִיהָ (בראשית ח"א) - אמר ר' אלעזר אמר ר' יונה לפני הקב"ה: רבנו של עולם! יהיו מזונותי סרורים כזית ומסורתי בידך, ואני יהיו סתוקים כדבש, ומסורתי ביד בשר ודם! (סנהדרין ט"ז ב.)

שמי שסיפוקיו מוטלים על כתפי אדם, מטבעו הוא תולה בו בטחונו. ואם הענקתו שופעת כל שעה ברווח, בודאי עלול הוא, חלילה, לשכוח את בוראו. וכזה אכן היה מעמדה של היונה בתיבה: כל הצטרכויותיה סופקו לה בשופי ובתכוף מיד נח ובניו, והיא לא היתה צריכה אלא להושיט את מקורה ולסוול. ואילו המזונות התדירים, כדרך שהם מסופקים מידו של מקום, מרבים הם מן הזית. כמה צריך אדם להתפלל ולעמול ולחזר אחריהם, ואחר הכל הוא מפסיק, כולי האי והולואי. ולימדתנו היונה פרק דרך ארץ, שמגרעתן היא עצמה ברכתן. קושי היגיעה נפחד המחסור הצפוי, הן מביאים את האדם בהכרח לתלות יחולו בקב"ה הן ומפרינס. ומתוך כך הן הוא נקשר אליו בעבותות של תפילה ושל הודאה. התקשרות מתרענת זו, ממתקת את מרירותם והופכתם לברכה.

ועוד זו אנו מבקשים: כיצד שימשו הנחשים השרפים שליבה של תיקון ומהלך של התפכחות ממשוגתם הנלוזה?

שאלתנו זו האחרונה, אכן רמזו לה חכמים מענה:

"יבוא נחש שכל המינים נסעמים לו פעם אחד, וייפרע מכפויי טובה, שדבר אחד סתמנה להם לכמה פעמים".

ולשם הבהרת העניין, הרינו כופלים כאן יסוד גדול ההולך ונחרז בכמה ממאמרנו.

התפיסה השגרתית אומרת, שמפאת היות האדם נתון תדירות במצב של חסר ומצוקה, על כן הוא נוקק לתפילה למקום, שימלא כל שעה את מחסורו. ומעשה התפילה נתפס בתודעה, כפניה של חינון לקב"ה, על מילוי הצרכים האישיים. כדרך בן המתחטא לפני אביו, שישפיע וימלא את מבוקשו. ונשמע אם כן שמילוי המשאלה היא המטרה, והתפילה אינה אלא אמצעי לה.

אבל רבותנו לימדונו היפוכו של דבר. שהבריאה האלוקית נבראה מעיקרה, באופן שיהא האדם שרוי במצב של חסר ומצוקה מתמידים - על מנת שבהכרח יהא עליו, בכל צעד מחייו, לפנות אליו יתברך ולבקש הימנו מילוי צרכיו. וההשפעה האלוקית משתלשלת בדרך זו דוקא, משום ש"הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים" (יבמות ס"ד א.). לפי שעל ידה לבד, נוצר מגע ותיבור, בין האדם לקונו. וחיבור זה, הוא תכליתה של בריאה. המחסור אינו אם כן אלא אמצעי, המחייב ומטה את האדם להזקק לחיטטה של תפילה.

24

ומהלך זה טבוע כל כך בבריאה, עד שיש מן ההשפעות שאי אפשר להן להשתלשל אלא באמצעות התפילה לבדה. ואף משכבר נגזרה גזירה להשרות את השפע בעולם, עדיין הוא מעוכב תחולה ואינו נוחת ומתבצע בעולם העשיה, לפי שיציאתו אל הפועל מותנית במעשה של בקשה.

והכהן הגדול מלובלין הציבע על מקרא מלא המראה באצבע ומבליט עיקר זה. שכן קרינו באליהו: שאחרי שכלתה גזירת שלוש שנות הבצורת והערעב הקשה, וכבר אמר לו הקב"ה: "לך הראה אל אחאב ואתנה מטר על פני האדמה" (מלכים א' י"ח א.)! ואף אליהו עצמו שב ועשה מעשה גבירתא של הורדת אש מן השמים על מזבח ה', עד שהביא את העם כולו לידי תשובה ולהכרה בהירה ש"ה' הוא האלוקים" (שם שם, לט.). ועד שהסכימו הכל לבער את נביאי הבעל. וכבר הבטיח אליהו לאחאב: "עלה אכול ושתה כי קול המון הגשם" (שם שם, מא.). ובכל זאת הרינו קורין בהמשך הפרשה:

"ואליהו עלה אל ראש הכרמל ויגהר ארצה וישם פניו בין ברכיו" - וגחין לארסא להתפלל על הגשמים". (שם שם, ס"ב ורש"י)

שהגם שכבר גזר הקב"ה על הגשמים שיבואו, עדיין היה אליהו צריך להכין מלתתא כל קיבול המסוגלים להכילו. והכשר כלים זה, הוא מעשה התפילה. ונעשה כאן אליהו שליח ציבור של ישראל, עג עוגה ונתיישב בתוכה בגהרה, וצר בתחינתו את האגן לתוכו יזרמו המים.

25

ונקודה זו, ערוכה לפנינו בסוגיה מפורשת:

"שאלו תלמידיו את רבי שמעון בר יוחאי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה?"

"אמר להם, אמשול לכם משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, ופסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, היה מקביל פני אביו כל יום,

אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים, היה דואג ואומר, שסא לא יירד המן למחר, ונמצאו כולן מותים ברעב. ונמצאו כולן מכותין את לבם לאביהם שבשמים". (יבמות ט"ז א.)

ולכן יראה האדם להצדיק דין שמים בכל אשר יארע לו, ולומר צדוק הדין המובא בספה"ק, שתוכנו הוא: הנני מצדיק דין שמים בכל אשר בא עלי, ויהי רצון שיהא עונש זה כפרה על אותו עוון שאתה ה' ידעת למה שלחת לי פורענות זו, ויכופר לי עוונתי שבשבילו באה לי פורענות זו.

העולה לנו מכל הנ"ל שישנו עוד אופן של תיקון האדם ושכך יבוא על תיקונו, והוא מלבד התיקון הידוע של תשובה, ותפילה, כמו כן ישנו תיקון זה של טיהור המחשבה כאמנות אין עוד מלבדו, שזו במחשבה נקיה בלבד המסלקת מדעתה מליחס שום כח לשום סיבה ומסובב, וליחס הכל לסיבת כל הסיבות ולעילת כל העילות בלבד, מתוך אמונה שבדאי יסורים אלו באו על חטא, והחטא הוא הממית ולא ארסו של נחש, וכזה שמבטל

כל כח בעולם מליחס לו כוחניות לעצמו, מסיר היסורים מעליו, ונתקן חטאו.

52 Building a Sanctuary in the Heart - pg 48

Any fact one is internalizing, such as this fact that there is a Creator, must be remembered all day. Every half hour, you must stop for a few seconds and say to yourself, "I was created and there is One Who created me. I was created and there is One Who created me." More than this is not necessary.

This must be the unifying thought that will connect the entire day. Gradually, your mind will become accustomed to thinking about it and feeling it. This is how we begin to instill the concept.

That is to say, besides the time devoted to contemplation for clarifying the matter, the goal is for the mind to be constantly involved in it. It cannot be an ordinary piece of information that one merely has to learn; it must be a living truth.

There are two ways for an idea to be alive in a person. One kind of person needs to be periodically reminded of the idea, and then he lives with it; otherwise, he is "sleeping." Another kind of person is always alert to it, and walks around all day with the awareness of what he wants to attain.

This is a fundamental rule about the ways of *avodah*. Any truth a person wants to internalize and build within himself must not be out of mind for the rest of the day that is not his contemplation time. If it is, the awareness will be too sporadic, and the desired level will not be attained.

53 The way to attain levels in the service of Hashem is to keep awakening the desired truth again and again, with only brief intervals between the reminders. One must determine the truth he seeks to develop throughout the day and go through the day with that truth, with absolute clarity.

This is similar to what Rav Chaim Shmuelevitz, zt"l, used to say about *talmidim* who constantly interrupt their Torah studies: It is like a man who keeps putting a kettle of water on the fire but keeps removing it before it comes to a boil. For a truth to be internalized with perfect clarity it must be reviewed throughout the day. If not, the water will never boil!

We are not talking about inner "boiling" and excitement, but rather, inner awareness. If a person wants *daas* - not just knowledge and understanding, but a real connection to an idea

so that it will be alive with him - he must not allow even a half hour to pass without remembering the truth he wants to attain.

Of course, at first, you will be affected by forgetfulness, and will meet with defeat many times, but anyone who panics because of defeat has not yet grasped the nature of *avodah*. The rule: "A *tzaddik* falls seven times and rises," is an axiom for anyone who is in touch with his inner world. Even if you forget about all this for half a day, do not panic. Simply return to the basic truth and set up external reminders to alert yourself to the matter, but never give up. Continue working on the simple fact and remind yourself each half hour, "There is a Master of the world! I am a creation! If I exist, there must be a Creator," and so on.

ויועיל זה לאדם מאד, אחר שאין אתנו יודע כל פרענות על איזה עוון נשלחה, ואיננו יכולים להתוודות על אותו עוון שבשבילו נשלחה פורענות זו, וכשאומר צידוק הדין הנ"ל, שבוה מבקש מה' שמאחר והוא ית' יודע סיבת פורענות זו לאיזה עוון באה, ושיכופר לו העוון המסוים שבשבילו באה לו פורענות זו, בזה מתקן חטאו.

וכמה יש לנו לחזק עצמנו עתה בעידן עקבות משיחא, שכל תיקונו תלוי באמונה וכמו שאמרו בגמ' (מכות כד ע"א) "בא חבקוק והעמידן על אחת - וצדיק באמונתו יחיה", והנה בזמן זה של חבלי המשיח רבו הצרות וגווני היסורים לאין ספור, ומי חכם ויבין אי אלו יסורים באו לאי אלו חטאים בדוקא, ולכן כשירגיל עצמו לומר צדוק הדין על כל פורענות ופורענות הבאה עליו ויבקש מה' שיסדר ענין חטאו המיוחס לאותה פורענות שרק הבורא יודע החטא המסוים, בזה ירצה עונשו.

* וראיתי בספר שומר אמונים שיהא רגיל האדם בכל צרה שתפקדה גדולה או אף קטנה ביותר, לומר: "ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאתי", ובזה בקיצור אומר הוא את ענין צדוק הדין שהזכרנו.

אך ורק כאשר התפלל קודם שהיה חולה, אולם אם לא התפלל בעודו בריא, והמתין לזמן שהוא חולה, אז כיון שלא הורגל באמונה זו - מהיכן המצא תמצא לו עתה כשנצרך לה, והנשאר לו זה רק להשתמש בזכיונותיו, כי אמונת אין עוד מלבדו לא נקנית בפתע פתאום, לכך צריך תרגול רב, כמבואר.

יא. לכך נאמר במשנה: "בזמן שישראל משעבדין ליבם... דהיינו ביטול כל הכוחות

* וכן יתורץ למה נאמר במשנה בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את ליבן לאביהם שבשמים, "משעבדין" דוקא, כי עתה כשהארס מפעפע בגוף אין הזמן לתשובה ולא לתפילה, ואז נצרך רק בטחון באין עוד מלבדו ולהשתמש בסגולה זו שתצילהו מיד בצרתו, והלכך קאמר ומשעבדין לכן לאביהם שבשמים שאין ענינו תפילה או תשובה, אלא שעבוד הלב לארנותו ית', לבטל כל כוחות שבעולם וליחס לארנותו ית' את כל הכוחות כעבד שאין לו משלו כלום, וכזה תהא הצלתו.

ועל כך אומרת המשנה בפ"ג ד"ר"ה עוד אופן, והוא במלחמת עמלק, וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין ליבן לאביהם שבשמים הם מנצחים, לומר לך שסגולה זו של משעבדין ליבן לאביהם שבשמים שהוא כאמור ביטול כל הכוחות כולם כלפי כוחו הבלעדי של הבורא, הוא כמו כן כלפי בעלי בחירה, שלא תאמר שביטול כוחות שייך דוקא גבי נחש שאין לו בחירה, אלא גם כלפי בעלי בחירה שלכאורה כוחם בידם ובבחירתם לעשות כרצונם, קא משמע לן, שאפילו גבי בעלי בחירה יש ביכולת האדם לבטל כוחם, ולהאמין שאין עוד מלבדו כלל, ואין הידים שוברות או עושות מלחמה כי אין שום כח בעולם כלל להרע או להטיב לאדם ואפילו לא בעלי בחירה אלא הבורא הוא המסובב כל הסיבות, וממנו ירעו או ייטיבו לאדם גם בעלי בחירה.

וזה כל שעשוע הבורא ותכלית רצונו מהאדם, שיכיר את ה' מתוך מעבה חושך החומר. וידע שאין שום כח בעולם מבלעדי ה'.